

SCURTE CONSIDERENTE TEOLOGICE ASUPRA MORTII ȘI A CEREMONIEI ÎNMORMÂNTĂRII

Ierom. lect. dr. Rafael Povîrnaru

BRIEF THEOLOGICAL CONSIDERATIONS TOWARDS DEATH AND THE FUNERAL RITUAL

Abstract: In our attempt to briefly shape the contemporary man's profile, we can observe how the antithetical suggestion life – death reveals itself everywhere while it generates the joy of the meeting between the Christian soul and the King of Life – Christ – but also produces a feeling of keen fear, almost irrational for the man trapped in the web of materiality. Therefore, considering the continuous actuality of these aspects, this paper aims to offer a very narrow image of the meaning of Death – as „the doorway to Life“.

Keywords: God, Christ rituals, Christian, Holy Scripture.

Încercând să creionăm foarte pe scurt profilul omului contemporan, putem lesne observa cum sugestia antitetică viață – moarte răzbate din toate direcțiile, generând pe de o parte, bucuria înlesnirii întâlnirii sufletului creștin cu Împăratul Vieții – Hristos, iar pe de alta suscitând continuu un sentiment al fricii nestăvilite și chiar iraționale pentru omul aflat în chingile materialității. Prin urmare, dată fiind actualitatea continuă a acestor aspecte, prezentul material are deplina intenție de a oferi o foarte restrânsă imagine asupra însemnătății morții – ca “intrare în Viață”.

Moartea- punte spre Viață¹

„Țelul final nu este viața, ci învierea”²

„Fiul omului, vor învia oasele acestea?” (Iez 37,3). Până la învierea lui Hristos „cei ce se aflau în latura și în umbra morții” nu puteau prin ei înșiși să

¹ Pentru o abordare aprofundată, a se vedea și Ieromonah Rafael Povîrnaru, *Viața cultică a Bisericii după tratatele pseudo-areopagitice. O realitate autentic creștină?*, Editura Reîntregirea, Alba Iulia, 2018.

² Dumitru Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă, vol. III*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2003, p. 256.

se mângâie cu o atare nădejde; argumentul morții și pierderea sensibilității pentru sesizarea lui Dumnezeu și a lucrărilor Lui de către omul căzut, l-a făcut pe acesta să enunțe principiul carpe diem, redat însă atât de muștrător de către sfântul apostol Pavel: „să mâncăm și să bem, căci mâine vom muri”.

În urma căderii³, umanitatea, în care trebuia să se reflecte neîncetat strălucirea Treimii, oferă o imagine tristă, redată atât de plastic de Eminescu: „Când valuri află un mormânt, răsar în urmă valuri”.

Dar „lumea a fost creată de la început ca împărăteasă”⁴, și nu împărăteasa oricui, ci a Împăratului veșnic, pentru că „toate prin El și pentru El s-au făcut”.

Fericitul Augustin a afirmat că „dacă n-ar fi fost păcatul, Hristos n-ar fi venit”⁵. Această abordare însă ne-ar duce către o concluzie inacceptabilă, anume că Hristos este consecința unei lucrări a ispititorului, care a determinat căderea lui Adam; dar de vreme ce Hristos este „Capul Trupului Bisericii” (Col 1, 18), cu alte cuvinte, Capul adevăratei umanități, înseamnă că omenirea avea nevoie de mântuire și înainte de cădere, pentru că nu era desăvârșită, nu ajunsese încă la maturitatea în Hristos; în această ordine de idei concluzia Sfântului Vasile cel Mare că “ziua Nașterii lui Hristos este ziua nașterii umanității” formulează genial și lapidar un mare adevăr, anume că Adam cel Nou este modelul celui vechi⁶.

Pasul următor este observarea caracterului iconic al omului, mai precis a constituției sale hristologice. În chipul pe care îl poartă omul (și care nu a fost pierdut niciodată, pentru că în mod obiectiv nu poate fi pierdut, aparținând ontologic omului – căderea doar a nuanțat modul în care acesta a făcut lucrătoare potențele chipului) se reflectă ipostasul existent mai înainte de veci al Logosului; punctele concrete în care această reflectare are loc sunt: rațiunea umană (și care nu trebuie să susțină nicio tendință de autonomizare, , deoarece „după însuși Chipul Său i-a făcut pe ei, dându-le și puterea Rațiunii, ca având-o în ei ca un fel de umbră a Rațiunii, să poată rămâne în fericire”⁷), puterea creatoare, stăpânirea, libertatea, natura dihotomică, deplinul caracter personal și ipostatic al naturii umane.

³ A se vedea și Dumitru Stăniloae, *Condițiile mântuirii*, în „ST”, nr. 5-6 (1951), p. 245-256; Idem, *Starea primordială a omului în cele trei confesiuni*, în „O”, nr. 3 (1956), nr. 3, p. 323-357; Idem, *Căderea din Rai, căderea din iubire*, în „GB”, nr. 3-4 (1967), p. 215-218.

⁴ Panayotis Nellas, *Omul – animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă.*, Ed. Deisis, Sibiu, 2009, p.71.

⁵ *Ibidem*, p.72.

⁶ Sfântul Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, apud Panayotis Nellas, *op. cit.* p. 70.

⁷ Sfântul Atanasie cel Mare, *Cuvânt despre întruparea Cuvântului*, cf. Panayotis Nellas, *op. cit.*, p. 63.

Destinul hristologic al omului⁸ vine să împlinească toate aceste potențe. Exercițierea lor, chipul lui Dumnezeu lucrător în om nu este altceva decât o continuă lucrare teandrică, iar pentru om, o continuă (dar nu constantă din punct de vedere cantitativ, ci progresivă) împărțășire de atributele Logosului.

Lucrarea aceasta teandrică, manifestată și în perioada de cădere nu a avut alt scop decât acela de a genera ajungerea la „taina cea din veac ascunsă”, anume de a conduce natura umană la unirea ipostatică totală cu Logosul.

Acesta a fost scopul și al contemplației paradisiace și al pedagogiei divine manifestate în timpurile Legii.

În tot acest drum pe care îl presupune destinul hristologic al omului, moartea capătă alte valențe; „Unde-ți este, moarte, biruința ta? Unde-ți este, moarte, boldul tău?” (I Corinteni 15, 55). Sfântul Maxim Mărturisitorul afirma că „șinta acestei vieți prezente nu este moartea, ci izbăvirea de moarte”⁹. Moartea deci, dacă nu duce la părăsirea existenței, trebuie în mod necesar să ducă la înviere.

„Proorocește asupra oaselor acestora și le spune: Oase uscate, ascultați cuvântul Domnului! Așa grăiește Domnul Dumnezeu oaselor acestora: Iată Eu voi face să intre în voi duh și veți învia” (Iez 37, 4-6). „Fiul omului, proorocește duhului, proorocește și spune duhului: Așa grăiește Domnul Dumnezeu: Duhule, vino din cele patru vânturi și suflă peste morții aceștia și vor învia (...) și a intrat în ei duhul și au înviat și mulțime multă foarte de oameni s-au ridicat pe picioarele lor”. (Iez 37, 9-10).

Între cădere și Hristos a fost doar așteptare; „plinirea vremii” era o taină a lui Dumnezeu, hotărâtă mai înainte de veci, dar care avea să se împlinească în timp. Răscumpărătorul însă a fost vestit.

Învierea a fost un punct important în doctrina Vechiului Testament despre sfârșitul lumii. Atunci când vorbim de înviere, trebuie să avem în vedere mai întâi moartea. În concepția biblică, moartea nu este văzută ca un fenomen natural, ci ca o urmare a păcatului strămoșesc (Gen 3,19). Ca urmare, trupul se va detașa de suflet, fiecare element întorcându-se la originea lui: „Adu-ți aminte de Ziditorul tău, în zilele tinereții tale, înainte ca pulberea să se întoarcă în pământ, cum a fost, iar sufletul să se întoarcă la Dumnezeu, Care l-a dat” (Ecclesiastul 12, 1-7).

Cei ce au primit revelația vetero-testamentară aveau conștiința că omul nu dispăre odată cu moartea, ci sufletul său rătăcește în așa numitul “șeol”- locuința morților, care este descris în Ps. 87, 12 prin termenul “abaddon”, care

⁸ *A se vedea și Dumitru Stăniloae, Antropologie ortodoxă. Comentariu asupra stării primordiale a omului*, în „AATA”, XVI (1939-1940), p. 5-21; Idem, *Elemente de antropologie ortodoxă*, în vol. *Prinos dedicat Patriarhului Nicodim cu prilejul împlinirii a optzeci de ani de vârstă, cincizeci de ani de preoție și șapte ani de patriarhiat*, București, 1946, p. 236-243 (reeditat în BOR, LXIV – 1946, p. 279 ș.u.).

⁹ *Sfântul Maxim Mărturisitorul, Ambigua*, apud Panayotis Nellas, *op. cit.* p., 81.

înseamnă „loc al pierzării“; el este un loc unde: „Înainte de Dumnezeu, umbrele răposaiților tremură sub pământ“ (Iov 26, 5)¹⁰.

Această stare se va sfârși însă în momentul învierii. Despre înviere se vorbește pe tot parcursul legii vechi; credința în înviere a însoțit tot timpul posesorii revelației. Astfel, I Regi 17, 17. 24, II Regi 4, 8-37 și II Regi 13, 21 ne istorisesc despre învierile din morți săvârșite de Dumnezeu prin profeții Ilie și Elisei. Faptul că Dumnezeu se prezintă ca fiind: „Dumnezeul lui Avraam și Dumnezeul lui Isaac și Dumnezeul lui Iacov“ (Ieș. 3, 6), este un argument folosit de Mântuitorul Însuși în favoarea credinței în învierea morților, căci: „Nu este Dumnezeul morților, ci al viilor“ (Mt. 22, 32).

În cartea Iov, credința în înviere, apare deja, mult mai clar: „Eu știu că Răscumpărătorul meu este viu și că El, în ziua cea de pe urmă, va ridica iar din pulbere această piele a mea ce se destramă“ (19, 25). Și în Psalmi se întrevide credința în înviere: „Dar eu întru dreptate mă voi arăta feței Tale, sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta“ (Ps. 16, 15). Doar la învierea din morți, omul poate să vadă fața lui Dumnezeu și să fie viu¹¹. Psalmul 15 care vorbește despre învierea Mântuitorului: „Că nu vei lăsa sufletul meu în iad, și nici pe cel cuvios al Tău să vadă stricăciunea“ este și el deosebit de important, întrucât învierea noastră este posibilă doar pentru că Hristos a biruit moartea (I Cor. 15, 20).

În cărțile profeților credința în înviere apare mult mai des. Astfel, proorocul Isaia se exprimă foarte clar: „Morții Tăi vor trăi și trupurile lor vor învia! Deșteptați-vă, cântați de bucurie, voi cei ce sălășluiți în pulbere! Căci roua Ta este rouă de lumină și din sânul pământului, umbrele vor învia“ (19, 26).

Imaginea învierii câmpului de oaze din cartea profetului Iezechiel, prin care am încadrat expunerea privitoare la destinul hristologic al omului, care se referă la restaurarea lui Israel, arată clar că această restaurare va fi una eternă, prin însuși faptul învierii.

Și profetul Daniel, în ultimul capitol al cărții sale, arată răsplata învierii: „Și tu mergi spre sfârșitul tău și te odihnește, și te vei scula, ca să primești moștenirea ta în vremea cea de apoi!“ (12, 13).

Cartea a II-a a Macabeilor ne relatează despre credința vechilor evrei în înviere, credință care le-a dat putere celor șapte frați macabei să nu lepede învățătura cea adevărată și să se împotrivescă lui Antioh al IV-lea Epifanes: „Tu dar, nelegiuitule, ne scoți pe noi dintr-această viață, însă Împăratul lumii, pe noi cei care murim pentru legile Lui, iarăși ne va învia cu înviere de viață veșnică“ (2 Mac. 7,9).

Crezând în înviere, evreei se roagă pentru cei adormiți: „Căci de n-ar fi avut nădejde că vor învia cei care mai înainte au căzut, deșert și de răs lucru ar fi a se ruga pentru cei morți“ (2 Mac. 12, 44).

¹⁰ Dumitru Abrudan, „Un capitol din Teologia biblică vechitestamentară: moartea, nemurirea sufletului, judecata și viața viitoare“, în „RT“ an IV, nr. 3/1994, p. 3-7.

¹¹ Athanasie Negoită, *Teologia biblică a Vechiului Testament*, Ed. Sophia, București, 2004 p. 287

Momentul învierii va fi, așadar, „ziua cea de pe urmă“ (Iov 19, 25), care va veni în „vremea cea de apoi“ (Dan. 12, 13).

Asupra modului învierii ne vorbește profetul Isaia, care arată că cei morți vor ieși din pulbere, la înviere, precum noii născuți ies din pântecele mamei lor (Is. 26, 18).

Învierea va avea în vedere răsplata sau pedeapsa omului pentru faptele cele făcute în viață: „Și mulți dintre cei care dorm în țărâna pământului se vor scula, unii la viață veșnică, iar alții spre ocară și rușine veșnică“ (Dan. 12, 2). Sentința va fi dată după înviere, în „ziua Domnului“, ziua în care Dumnezeu va veni să judece lumea.

Întruparea lui Hristos a presupus învierea; El a lăsat pe pământ datoria lui Adam; Învierea a fost nu doar ultima consecință firească a întrupării, ci și răspunsul lui Dumnezeu la viața Sa în trup, fără prihană; Dumnezeu nu a putut rămâne pasiv la viața lui Hristos Cel intrupat, după cum nu a rămas pasiv la căderea lui Adam. În Hristos, umanitatea a fost recapitulată, s-a refăcut în sens invers coborârii lui Adam, însă Hristos a mers și mai departe, unde Adam nu a pășit niciodată și unde nici nu putea pași singur.

În întruparea Cuvântului este recapitulată întreaga fire umană, în mod real, și noi în mod virtual, această virtualitate devenind concretă prin credința în Hristos, în care ne putem împropria roadele jertfei de pe cruce, după cum subliniază. apostolul Pavel: „și împreună cu El ne-a sculat și împreună ne-a așezat întru ceruri, în Hristos Iisus“ (Ef 2, 6). Aspectul recapitulativ al Răscumpărării pune în evidență întruparea deplină a Dumnezeului Om, precum și mântuirea adusă de noul Adam întregii umanități cuprinsă în mod virtual în Sine, El fiind al doilea Adam (I Cor 15, 45) în care umanitatea primește daruri suprafirești, prin El trupul fiind ridicat la calitatea de „templu al Duhului Sfânt“, primind puterea să se spiritualizeze prin Trupul deplin Raționalizat prin Rațiunea Cuvântului, Care:

„desfăcând ca Rațiune legile iraționalității pătrunse în fire din pricina păcatului, umple cu dreptate lumea de sus cu cei născuți ca El în duh spre nestricăciune, făcându-Se începător celor asemenea Lui în ascultare”¹². Umanitatea lui Hristos este modelul prin care se vede curăția desăvârșită dată de prezența dumnezeirii, El fiind Arhetipul după care a fost creat chipul lui Adam, și precum „întru Adam toți mor, așa întru Hristos toți vor învia“ (I Corinteni 15, 22). Noul Adam ne cuprinde pe toți: „concentrându-ne în umanitatea Sa, pe cât de mult s-a desfăcut pe Sine pentru noi prin pogorământ”¹³, luând chipul cel pământesc al vechiului Adam, suflându-i Duhul ce dă viață, pentru ca moartea să fie înghițită de viață (II Corinteni 5,4), îl face asemenea cu Creatorul său:

¹² *Sfântul Maxim Mărturisitorul, Răspunsurile către Talasie*, 93 trad. Dumitru Stăniloae în *Filocalia* vol. III, ed. a II-a, Edit. Harisma, București 1994, p. 239

¹³ *Ibidem*, p.248.

„Mântuitorul a fost Cel dintâi dintre toți și singurul care ne-a arătat în ființa Sa un chip de om adevărat și fără scăderi”¹⁴. Hristos dă posibilitatea umanului să se sfințească din interior și în mod integral, El osândind păcatul și slăbiciunile date de firea vechiului Adam: „fiind Dumnezeu după fire, a osândit păcatul în trupul propriu, poruncind trupului să se oprească de la păcat, și schimbându-i mișcarea spre ceea ce place lui Dumnezeu și nu voii proprii. Astfel, a pre-schimbat trupul psihic (natural) în trup duhovnicesc. Acesta este modul recapitulării”¹⁵. Numai în Hristos - Cel ce s-a făcut subiect al trupului, este extirpată radical prezența oricărei forme a păcatului. Prin unirea cu trupul, pe care îl eliberează din robia patimilor, ne împărtășește și nouă aceste puteri în Duhul Sfânt, dacă vizăm ca voia noastră să se oprească de la păcatele trupului și să facă voia Tatălui Ceresc. Natura hristică legată de cosmologie, realizată prin înviere, reliefează unitatea hărăzită ei de Creator.

Sfântul Maxim Mărturisitorul prezintă restaurarea a toată creația în Hristos, care a unit în mod indisolubil raiul cu lumea locuită, recapitulând în sine fiecare parte a creației, aducând în armonie și relație extremitățile înrudite, desfăcute de păcat. Umanitatea Lui, ca principiu al întregii existențe este sfeșnicul din care lumina Înțelepciunii iradiază și susține toată creația, pentru că: „rațiunile celor mai generale și mai universale sunt cuprinse de înțelegere, iar rațiunile celor particulare, conținute în chip variat în ale celor generale, sunt cuprinse de Înțelepciune. Iar înțelegerea și înțelepciunea lui Dumnezeu și Tatăl este Iisus Hristos, Care susține cu puterea înțelegerii Sale, rațiunile generale ale lucrurilor și cuprinde cu chibzuința Sa, părțile acestora ca Făcător și Proniator prin fire al tuturor, și adună prin Sine într-Una, cele distanțate și le leagă pe toate într-o iubire pașnică și într-o armonie indisolubilă”¹⁶. Înnoirea sau sfințirea umanității în Hristos imprimă și un nou mod de viață, dat de jertfa Sa care distruge tirania morții, aducând omului adevărata demnitate.

Acest mod de viață reprezintă și o anumită atitudine față de lume; lumea este bivalentă, poate fi mediu de unire sau de despărțire; bivalența aceasta este indisolubil legată de libertatea umană; moartea este unul din aspectele care trebuie să responsabilizeze această libertate: izvorul comun al vieții noastre, ipostazierea aceleiași naturi, mediul comun de viață, destinul comun, toate acestea sunt lucruri menite să sublinieze un adevăr: relațiile dintre oameni trebuie să fie un reflex al relațiilor din sânul Treimii; nu trebuie să ne depersonalizăm pentru a cădea în individualism, ci trebuie să exercităm cât mai multe elemente comune – ale naturii umane – care să ducă la personalizarea deplină, după modelul hristic.

¹⁴ Nicolae Cabasila, *Despre viața în Hristos*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2009, p. 261.

¹⁵ Sfântul Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan*, IX, trad. Dumitru Stăniloae, în P.S.B. 41, E.I.B.M.B.O.R., București, 2000, p. 890.

¹⁶ Sfântul Maxim Mărturisitorul, 106, *op. cit.*, p. 268.

Omul nu se mântuiește separat de natură; spiritualizându-se pe sine, el va fi capabil să mijlocească harul lui Dumnezeu pentru lume; înnoirea noastră prin înviere este premisa înnoirii lumii (bineînțeleș, prin harul Celui ce face toate noi); imensul mormânt obștesc, care este această fire înconjurătoare, se va înnoi prin faptul că anterior a cuprins materia trupurilor (valoroase prin faptul că ele constituie o formă aparte a subiectivității umane); harul învierii acestora este și harul înnoirii firii care mai înainte le-a adăpostit, oprind în ea stricăciunea, pentru ca odată cu învierea noastră să devină nestricăcioasă.

Toate aceste realități transpar deplin din textele rugăciunilor păstrate astăzi în tezaurul tradițional al Bisericii. Prin urmare, în rândurile de mai jos redăm câteva dintre rânduielile liturgice desprinse din bogatul registru de profil al Tradiției, cu scopul de a evidenția abordarea pe care creștinismul o are cu privire la subiectul tratat.

Mențiuni cu privire la cei adormiți în „Constituțiile Sfinților Apostoli prin Clement”¹⁷

În ce-i privește pe cei adormiți, „Constituțiile Apostolice” ne pun la dispoziție două capitole intitulate „Despre zilele celor adormiți, care trebuie ținute” și „Că necredincioșilor care au murit nu le folosesc la nimic pomenirile”, cu următorul conținut:

„XLII. Despre zilele celor adormiți, care trebuie ținute

¹ Să se celebreze cea de-a treia zi a celor adormiți în psalmi și rugăciuni din pricina Celui ce S-a sculat a treia zi, ² a noua zi spre aducerea-aminte a celor ce au rămas și a celor adormiți, ³ a treizecea zi după exemplul vechi, căci așa l-a jelit pe Moise poporul [Dt 34, 8], ⁴ și împlinirea unui an spre pomenirea lui. ⁵ Și să se dea din averile lui, săracilor, în amintirea lui¹⁸.

„XLII. Că necredincioșilor care au murit nu le folosesc la nimic pomenirile

¹ Acestea le spunem însă despre cei dreptcredincioși/bine-cinstitori; căci pentru necredincioși, chiar de ai da săracilor cele ale lumii, nu-i va fi de nici un folos. ² Pentru că, dacă pe când era în viață L-a avut dușman pe Dumnezeu, este evident că-L va avea tot așa și după ce s-a mutat de aici, „căci nu este

¹⁷ Traducere după ed. M. Metzger: *Les Constitutions Apostoliques (Sources Chretiennes 320, 329, 336)*, Paris, 1985, 1986, 1987, apud. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei I*, Editura Deisis-Stavropoleos, Sibiu, 2008.

¹⁸ *Ibidem*, p.765.

nedreptate la El” [In 7, 18].³ „Căci drept este Domnul și a iubit dreptatea” [Ps 10, 7]. Și: „Iată omul și lucrul său” [Is 62, II]”¹⁹.

Din aceste texte răzbate vizibil însemnătatea pomenirilor celor adormiți, prin apelul implicit la psalmi și rugăciune, totul fiind practic fundamentat pe evenimentul major al Învierii Domnului, precum și câteva detalii privitoare la efectele necredinței în raport cu propria veșnicie, dar și cu abordarea imediată a Bisericii din acest punct de vedere.

„Cartea a II-a a lui Clement” Testamentul Domnului prin Clement Romanul²⁰

Această sursă ne oferă câteva detalii privitoare la conduita necesară în legătură cu îngroparea săracilor și a pelerinilor. În acest sens aflăm următoarele:

„Despre îngroparea săracilor și a pelerinilor”

“XXIII. Dacă moare vreun sărac, cei ce poartă de grijă de toate, să se îngrijească să-l îmbrace. Dacă moare un pelerin care n-are loc unde să fie îngropat, să-i dea loc cei care au și, dacă are loc Biserica, să-i dea.

Iar dacă mai sus-zisul nu are îmbrăcăminte de îngropare, să-i dea Biserica, iar dacă nu are cele de îngropare, să-l îngroape Biserica.

Dacă se întâmplă să moară cineva care nu și-a lăsat bunurile Bisericii, acele bunuri să fie păzite o vreme, iar după un an să fie împărțite săracilor spre ușurarea sufletului său, fără ca Biserica să și le adjudece.

Dacă cere cineva ca după moarte să fie uns cu untdelemn, să se îngrijească de asta diaconii, fiind de față și un prezbiter.

Dacă Biserica are cimitir și cel care-l păzește stă acolo, episcopul să poarte grijă de el din ofrandele Bisericii, ca să nu fie o povară pentru cei ce vin la cimitir”²¹.

***Euchologion-ul lui Serapion*²²**

Din cuprinsul acestei cărți, în legătură cu tema abordată găsim doar o rugăciune pe care o redăm mai jos și care îl vizează pe cel adormit și ”purtat afară.”

¹⁹ *Ibidem*, p.765.

²⁰ Traducere după versiunea latină a textului siriac păstrat și editat de patriarhul Ignatie Efreim II Rahmani: Testamentum Domini Nostri Jesu Christi, Mainz, 1899, p. 3-149 apud. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei I*.

²¹ *Ibidem*, p.832.

²² Traducere după ed. M.E. Johnson: *The prayers of Serapion of Thmuis (Orientalia Christiana Analecta 249)*, Roma, 1995, p. 46-80 apud. Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei I...*

„4 (18). *Rugăciune pentru cel ce a murit și e purtat afară:*

Dumnezeule, Care ai puterea asupra vieții și a morții, Dumnezeule, Care omori și faci viu, Care ai coborât la porțile iadului și Te-ai ridicat de acolo, Care zidești duhul omului în el și iei sufletele sfinților și le dai la odihnă, Care schimbi, prefaci și preschimbi făpturile Tale așa cum e drept și potrivit, Cel ce Singur ești nestricăcios, neschimbat și veșnic. Ție ne rugăm pentru adormirea și odihna robului Tău acesta (N); odihnește sufletul lui în loc de verdeață, în cămări de odihnă împreună cu Avraam, Isaac și Iacob și cu toți sfinții Tăi; iar trupul acesta învie-L în ziua pe care ai rânduit-o potrivit făgăduințelor Tale nemincinoase, ca să-i dai lui și moștenirile cele după vrednicia lui în sfintele Tale pășuni, neaducându-Ți aminte de greșelile lui, iar ieșirea lui fă-o să fie cu pace și binecuvântată; tămăduiește cu duh de mângâiere întristările celor care-l conduc acum [pe ultimul drum] și nouă tuturor ne dă un sfârșit bun, prin Unul-Născut al Tău Iisus Hristos, prin Care Ție se cuvine slava și puterea în toți vecii vecilor. Amin”²³.

*Aspecte legate de cei adormiți în Euchologion-ul Barberini Graecus 336*²⁴

În ce-i privește pe cei adormiți, Euchologion-ul ne pune la dispoziție o suită amplă de rugăciuni, dintre care le amintim pe cele de mai jos, a căror alcătuire devine sugestivă, înlăturând astfel orice comentariu suplimentar:

1. „Rugăciune la colivele sfinților”

„[229] *Rugăciune la colivele sfinților:*

Dumnezeule, Cel ce aduci toate la maturitate prin cuvântul Tău și ai poruncit pământului să răsară tot felul de roade spre veselia și hrana noastră. Care pe copiii hrăniți cu semințe în Babilon i-ai arătat mai luminoși [Dn 1, 12 -15], Însuși Stăpâne și aceste semințe și felurite roade le binecuvântează și sfințește-i pe cei ce vor gusta din ele, că s-au pus înainte ca aducere-aminte, de sfinții Tăi. Adu-Ți aminte de cei ce s-au săvârșit întru dreapta-credință, iar celor ce le-au pregătit și celor ce săvârșesc această aducere-aminte dăruiește-le toate cererile cele spre mântuire și desfătarea bunătăților veșnice. Ca și aceștia împreună cu noi să slăvească preacinstitul și de mare cuviință Numele Tău, al Tatălui[și al Fiului și al Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin]”²⁵.

2. „Rugăciune pentru cel ce s-a săvârșit”

²³ *Ibidem*, p. 866.

²⁴ Traducere după ed. S. Parenti/E. Velkovska: *L'Euchologio Barberini Gr. 336* (Bibliotheca „Ephemerides Liturgicae” Subsidia 80) Roma, 1995 apud Ioan I. Ică jr., *Canonul Ortodoxiei I...*

²⁵ *Ibidem*, p. 1009.

„[264] *Rugăciune pentru cel ce s-a săvârșit [a murit]*.

Dumnezeul duhurilor și a tot trupul [Nm 16, 22; 27, 11], Care ai călcat moartea, pe diavol l-ai surpat [Evr 2, 14] și ai dăruit viață lumii Tale, Însuși, Doamne, odihnește sufletul adormitului robului Tău (N) în loc luminat, în loc de verdeață, în loc de răcorire, de unde a fugit durerea, întristarea și suspinarea [Is 35, 10]. Și orice păcat a săvârșit el, cu cuvântul, cu lucrul sau cu gândul, ca un Dumnezeu bun și iubitor de oameni, iartă-i. Că nu este om care să fie viu și să nu păcătuiască; numai Tu singur ești fără de păcat, dreptatea Ta este dreptate în veac și cuvântul Tău este adevărul [Ps 118, 142]. Că Tu ești viața și învierea [In 11, 25] adormiților Tăi și Ție slavă [înălțăm, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin]²⁶.

3. „Altă rugăciune pentru cel ce s-a săvârșit”

„[266] *Altă rugăciune pentru cel ce s-a săvârșit [a murit]*.

Dumnezeul nostru, Dumnezeul mântuirii [Ps 67, 21], Ziditorul, Mântuitorul și Judecătorul viilor și al morților, Cel ce duci în iad și scoți din el [I Rg 2, 6], Cel ce aduci din neființă la ființă, Cel ce din pământ l-ai plămădit pe om [Fc 2, 7] și în pământ l-ai întors pentru păcat, iar pentru iubirea Ta de oameni îl chemi iarăși la viață, odihnește în milă pentru totdeauna, sufletele robilor Tăi, Stăpâne, în loc de lumină, în loc de odihnă, în sânurile lui Avraam, Isaac și Iacob, împreună cu toți sfinții care din veac au bineplăcut Ție, în Hristos Iisus Domnul nostru, Căruia I se cuvine slava, cinstea și închinarea, Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin²⁷.

Urmărind așadar, unitatea textului de mai sus, se desprinde în mod natural concluzia că Biserica, în calitatea ei de trup tainic al lui Hristos Cel Înviat s-a preocupat continuu, încă din primele momente de existență, nu doar de bunul mers duhovnicesc al fiilor săi în această viață, ci a vizat neconținut dimensiunea vieții pe pământ drept pregătire pentru veșnicie. În acest sens, prin ritualul păstrat până astăzi în legătura cu ierugiile privitoare la mutarea unui suflet în planul „supratemporalității” Biserica a cultivat în mod conștient și deplin autentic bucuria vieții și dincolo de mormânt, aspect bazat pe credința în Dumnezeu, „Care nu este al morților, ci al viilor, căci toți trăiesc în El” (Lc 20,38).

²⁶ *Ibidem*, p. 1023.

²⁷ *Ibidem*, p.1023.